

Secció oberta

El minutatge als *Telediarios*, una solució imperfecta?

per Llúcia Oliva
Periodista

Mai no hauria engegat aquesta recerca, que té com a principal objectiu l'estudi de la informació que fa TVE durant les campanyes electorals de les eleccions generals, si no hagués exercit el periodisme a dues televisions públiques, primer a TV3 i després a TVE. Em preocupen les condicions en què els periodistes de les televisions públiques hem de fer la feina en determinats moments i un d'aquests moments és la campanya electoral. Durant la campanya de les eleccions generals, RTVE entra en un règim especial en el qual els criteris periodístics són supeditats als acords polítics entre els partits presents al Consell d'Administració de RTVE.

A cada campanya electoral, a TVE es decideix quins partits es cobriran i el temps que s'hi dedicarà en virtut dels esmentats acords polítics. Això provoca la frustració dels periodistes per haver de deixar en mans dels partits polítics responsabilitats pròpies dels periodistes i pel convenciment col·lectiu que, al final de tot, no es dóna el tipus d'informació que els votants necessiten per a prendre les decisions democràtiques que han de prendre. Els periodistes també es queixen per haver de sotmetre la seva tasca informativa de cada partit a les arbitrietats d'un minutatge inamovible que porta a situacions absurdes, com la d'explicar en deu segons què defensa un partit. Al final, la tasca de comptar es converteix en més transcendental que la tasca mateixa d'informar, i el que es diu, com es diu i per a qui es diu passen a un segon pla. El més curiós és que, tot i aquest intervencionisme dels partits polítics parlamentaris en la informació que fa TVE durant la campanya, sempre n'hi ha que queden descontents i se senten de nou les queixes de l'oposició qüestionant la imparcialitat de TVE i la professionalitat dels seus periodistes.

El conflicte al voltant de la informació electoral de TVE és preocupant perquè aquesta informació és fonamental per a molts ciutadans que la faran servir per a decidir el sentit del seu vot. Per això m'ha semblat important d'analitzar la informació electoral de TVE per tal de conèixer-ne les característiques i estudiar l'impacte del règim especial electoral en la cobertura de les eleccions generals que fa aquesta cadena. Per aconseguir aquests objectius, he analitzat la cobertura informativa de la campanya electoral de les eleccions generals de març de 1996 no solament de TVE, sinó també d'Antena 3 i Tele 5 com a competidores directes de la primera cadena. L'objecte d'estudi han estat els informatius del vespre d'aquestes cadenes.

Origen del problema

El 1980, al principi de l'actual règim democràtic espanyol, el Parlament va aprovar una llei que havia de posar les bases per a convertir

RTVE, l'empresa pública que opera Televisió Espanyola (TVE) i Ràdio Nacional d'Espanya (RNE), en una organització de caràcter democràtic.¹ En aquell moment, els polítics espanyols van inspirar-se en altres televisions públiques i democràtiques europees a l'hora d'escriure les normes per a TVE. La llei de 1980 deixava clar que «la radiodifusión y la televisión, configuradas como servicio público estatal, cuya titularidad corresponde al estado, se concibe como vehículo esencial de información y participación política de los ciudadanos, de formación de la opinión pública, de cooperación con el sistema educativo, de difusión de la cultura española y de sus nacionalidades y regiones, así como medio capital para contribuir a que la libertad y la igualdad sean reales y efectivas, con especial atención a la protección de los marginados y a la no discriminación de la mujer».² Segons l'esmentada llei, la ràdio i la televisió públiques s'inspiren en els principis «de objetividad, veracidad e imparcialidad de las informaciones», «la separación entre informaciones y opiniones, la identificación de quienes sustentan estas últimas y su libre expresión», dins els límits de la Constitució. A més, els mitjans públics han de respectar el pluralisme polític, religiós, social, cultural i lingüístic, l'honor, la fama, la vida privada de les persones i els drets i llibertats que reconeix la Constitució, sempre segons l'esmentada llei de 1980.³

Malgrat la seva inspiració democràtica, aquesta llei de 1980 va mantenir la ràdio i televisió públiques vinculades al poder polític, tal com hem dit més amunt. L'article 10 diu que el director general de RTVE serà nomenat pel govern, un cop escoltat el Consell d'Administració de l'ens, que no té poder per a vetar-lo. D'aquesta manera, el govern indirectament també pot participar en els nomenaments dels directors de TVE i Ràdio Nacional d'Espanya, així com escollir els directors d'informatius d'aquestes empreses públiques. Així doncs, els lligams de la ràdio i la televisió públiques amb el govern i el partit del govern han fet que l'oposició política, independentment de quin partit fos al poder, sempre acusés aquests mitjans de comunicació, especialment TVE, de manipular les notícies en favor dels governants.

D'altra banda, la llei de 1980 estableix que els membres del Consell d'Administració de RTVE han de ser escollits pel Congrés i el Senat entre persones de «relevantes méritos profesionales».⁴ Malgrat això, la composició del Consell és el resultat dels pactes entre els partits i reproduceix la correlació de forces que hi ha al Parlament. Un ex subdirector

1. Llei 4/1980 del 10 de gener, de l'Estatut de la Ràdio i la Televisió, BOE, núm. 11 del 12 de gener de 1980. A: *Disposiciones Legales Fundamentales para la Radio y la Televisión en España*, Madrid, Secretaría General RTVE, 1988, p. 17.

2. *Disposiciones legales...*, p.17.

3. *Disposiciones legales...*, p.18.

4. Llei 4/1980 del 10 de gener, de l'Estatut de la Ràdio i la Televisió, BOE, núm. 11 del 12 de gener de 1980. A: *Disposiciones Legales Fundamentales para la Radio y la Televisión en España*, Madrid, Secretaría General RTVE, 1988, p. 18.

d'informatius de TVE i una de les persones que coneix millor aquest tema, Miguel Ángel Sacaluga, assegura que «el temps i l'espai que cada partit aconsegueix als informatius de TVE durant la campanya electoral estan basats en el poder i la influència que cada determinat partit té al Consell d'Administració de l'ens».⁵ Per exemple, aquest periodista recorda que quan el PSOE tenia majoria al Consell, Izquierda Unida tenia menys espai que més endavant, quan els socialistes van perdre la majoria.

Les acusacions contra el govern per manipulació de TVE augmenten en èpoques electorals, malgrat que, durant la campanya electoral, TVE s'ha de cenyir a una rígida normativa especial que afecta tots els seus informatius. L'article 23 de la llei de 1980 diu que, durant les campanyes electorals, a RTVE s'aplicarà el règim especial que preveuen les normes electorals. En aquest règim és la Junta Electoral Central, representada a TVE pel director i el Consell d'Administració de RTVE (on són representats els partits parlamentaris d'acord amb el seu pes electoral), qui marcarà les pautes d'actuació.

El Consell i el director general han de vigilar que TVE cobreixi les eleccions d'una manera honesta, justa i plural. Malgrat això, la batalla política sobre la manera en què TVE cobria les eleccions va ser tan intensa des del principi de l'actual règim democràtic que, a començaments dels anys vuitanta, els partits polítics van decidir que seria el Consell d'Administració de RTVE qui decidiria quina informació electoral s'havia de donar, quins partits sortirien a les informacions i de quin temps disposarien.⁶ El Consell d'Administració de RTVE va decidir que els únics que apareixerien als programes informatius de TVE durant la campanya electoral serien els partits amb representació parlamentària. També es va decidir que el temps dedicat a cada partit seria proporcional al suport que aquest determinat partit hagués aconseguit a les darreres eleccions generals.

Aquesta solució regulatòria va ser suggerida per la Junta Electoral Central, que és la que controla la legalitat dels processos electorals a Espanya, i que va reaccionar així a les nombroses queixes i pressions dels partits polítics.⁷ Aquesta solució està inspirada en la llei electoral de 1985, que regula el temps que de manera gratuïta RTVE ha de cedir als partits polítics perquè puguin emetre la seva propaganda política.⁸ No hi ha

5. Entrevista amb Miguel Ángel Sacaluga, periodista, ex subdirector d'informatius de TVE (Madrid, juny de 1996).

6. Entrevista amb Miguel Ángel Sacaluga, periodista, ex subdirector d'informatius de TVE (Madrid, juliol de 1996).

7. Entrevista amb Miguel Ángel Sacaluga, periodista, ex subdirector d'informatius de TVE (Madrid, juliol de 1996).

8. Secció VI de la Llei del 20 de juny de 1985, *Boletín Oficial del Estado*, 20 de juny de 1985, p.1463.

cap llei que obligui TVE a aplicar aquests criteris en els seus programes informatius i només es fa per la voluntat dels partits polítics parlamentaris. De fet, la decisió final sobre com ha de cobrir TVE la campanya electoral la prenen els partits representats en el Consell d'Administració de RTVE i, actualment, el temps total que reben els partits polítics parlamentaris en el conjunt dels informatius de TVE és objecte d'una negociació molt complicada perquè el percentatge aconseguit per cada partit a les darreres eleccions generals es modifica d'acord amb els percentatges aconseguits per cada formació en les darreres eleccions ja siguin locals, autonòmiques o europees.⁹

Hipòtesis de treball

Així doncs, queda clar que el paper dels periodistes de TVE és limitat per les normes especials a què s'han de cenyir durant el període electoral i que han estat pactades entre els diversos partits parlamentaris. A més, l'estreta vigilància per part dels diversos partits, els diaris i la Junta Electoral Central fan que el criteri professional dels periodistes sigui el darrer que pot ser tingut en compte. Segurament és aquesta actitud vigilant de l'oposició i els diaris el que fa dir a un antic cap d'informatius de TVE, Ernesto Sáenz de Buruaga: «Els periodistes que treballem als mitjans públics estem en contínua llibertat condicionada o sempre sota sospita. No només estem sota sospita, sinó que estem condemnats per una cosa que no sabem que hem fet».¹⁰ Buruaga també admet que la televisió pública és una arma política i un objectiu polític. La situació és ben diferent a les televisions privades ja que quan Piqueras compara el seu antic treball com a presentador i editor d'informatius a la pública TVE amb la seva feina actual a la privada Antena 3 diu: «Tenim [a la privada] molta més llibertat per a fer informació política que en una televisió pública, encara que també tenim limitacions. A Antena 3 hem d'organitzar el programa informatiu d'acord amb els anuncis contractats i sempre hem de lluitar per mantenir l'audiència. Això són limitacions serioses a la nostra feina, però prefereixo aquestes limitacions a què em diguin com hem de pensar».¹¹

Per tot el que acabem d'explicar sobre les condicions en què es cobreix la campanya electoral a TVE i les limitacions dels periodistes, hem arribat a les següents hipòtesis de treball:

9. Entrevista amb Miguel Ángel Sacaluga, periodista, ex subdirector d'informatius de TVE (Madrid, juliol de 1996).

10. Ernesto Sáenz de Buruaga, conferència sobre «Ràdio y Servicio Público» a El Escorial, Madrid, juliol de 1997. A: *El País*, 8 de juliol de 1997, p. 32.

11. Entrevista a Pedro Piqueras (Madrid, juliol de 1996).

1. Les normes electorals imposades a TVE limiten la feina que fan els periodistes d'aquesta televisió fins al punt que no poden regir-se pels ideals informatius que se suposa que la premsa ha de fer servir en els països democràtics occidentals.

2. Les normes que regulen la informació electoral de TVE no asseguren la imparcialitat i objectivitat informatives però, en canvi, protegeixen la posició dels partits polítics dominants en excloure de la informació els partits no parlamentaris.

3. Les televisions privades que donen llibertat d'actuació als seus periodistes poden complir les funcions democràtiques dels mitjans de comunicació millor que les televisions públiques subjectes a normes, per a assegurar l'igual accés dels partits als informatius. Malgrat això, la informació electoral a les empreses privades també és limitada, en aquest cas per la competència comercial i per la seva necessitat constant d'intentar tenir més audiència que les altres cadenes.

Els estudis previs

Com hem comentat abans, des de l'inici de la democràcia espanyola, l'oposició ha acusat TVE d'afavorir el govern i el partit del govern, i és potser per aquest motiu que la majoria dels estudis que s'han fet fins ara sobre la informació televisiva durant el període electoral aborden el tema de la neutralitat informativa de TVE. Molts dels estudis han estat dedicats a analitzar el temps i l'espai donats als diferents partits per la cadena pública durant les campanyes electorals. Cal dir que alguns diaris han participat activament en l'anàlisi quantitativa de la informació electoral a la televisió pública, potser per la tasca de vigilant de l'Administració atorgada tradicionalment als periodistes. Un exemple de treball quantitatiu és el que es va publicar al diari *El País*, el 1986, després del referèndum sobre l'entrada d'Espanya a l'OTAN, en què s'afirmava que TVE havia afavorit la posició defensada pel govern del PSOE: «TVE va donar als socialistes un temps proporcional a la seva presència al Parlament espanyol, com diuen les normes. Però, en canvi, no va aplicar la mateixa regla als grups que defensaven altres opcions durant la campanya».¹²

Els especialistes en comunicació política també han estudiat el tema de la imparcialitat a TVE. J. I. Rospir assegura que les acusacions contra TVE tenen raó de ser perquè «a cada campanya electoral la televisió pública ha estat descaradament parcial a favor del govern i del partit del govern. S'informa més i més favorablement sobre el partit al poder i se

12. «TVE no aplicó los mismos criterios para el gobierno y la oposición», *El País*, 11 de març de 1986, p. 16.

li donen més oportunitats per a presentar el seu programa d'una manera favorable».¹³

Els periodistes de TVE també s'han sentit atrets per aquest tema, com per exemple Salomé Berrocal. En la seva tesi doctoral¹⁴ sobre les eleccions de 1993 abona també la teoria de la manca de neutralitat de TVE. L'autora arriba a la conclusió que TVE va ser la principal font d'informació per als votants espanyols durant la campanya electoral d'aquell any i que la informació de la cadena estatal va afavorir el partit del govern, en aquell moment el PSOE.

L'estudi que van fer Juan Díez Nicolás i Holli Semetko¹⁵ sobre la informació electoral de TVE-1, Tele 5 i Antena 3 durant la precampanya i la campanya de les eleccions de 1993 matisa les acusacions de parcialitat contra TVE. Aquests autors conclouen que el 1993 van ser totes les televisions, tant TVE1 com Antena 3 i Tele 5, les que van donar un tracte més favorable al PSOE que al PP, però durant la campanya la informació més neutral va ser la de TVE-1. Els autors ho atribueixen a les normes electorals que lliguen TVE durant la campanya.¹⁶ Les normes electorals que lliguen els periodistes de TVE durant la campanya són esmentades sovint a l'estudi de Díez Nicolás i Semetko, però aquesta anàlisi no planteja l'efecte d'aquestes normes sobre la qualitat de la informació electoral. De fet, els estudis fets fins ara no s'han plantejat si les normes electorals que ha de seguir TVE, i que estan destinades a assegurar un tracte equilibrat dels partits, també asseguruen que TVE pugui realitzar les funcions informatives pròpies dels mitjans de comunicació en una societat democràtica. Tampoc no s'han plantejat si les televisions privades realitzen aquestes funcions democràtiques o no ho fan. Més endavant analitzarem a fons la qüestió de les funcions democràtiques dels mitjans. Per ara només cal aclarir que entenem per «funcions democràtiques» el conjunt de funcions que els mitjans de comunicació han de fer en una societat democràtica per tal de garantir el dret de la gent de saber, de tenir una opinió i, en definitiva, de participar en el sistema democràtic.

13. J. I. ROSPIR (1996), «Political Communication and Electoral Campaigns in the Young Spanish Democracy», a D. L. SWANSON i P. MANCINI, *Politics, Media, and Modern Democracy*, Londres, Praeger.

14. S. BERROCAL (1996), «Comunicación Política y Televisión. Definición de un marco teórico en la investigación electoral en televisión. Las elecciones legislativas de 1993», tesi doctoral, Madrid, Universidad Complutense, Facultad de Ciencias de la Información.

15. J. DÍEZ NICOLÁS i H. SEMETKO (1995), «Las elecciones de 1993», a A. MUÑOZ-ALONSO i J. I. ROSPIR (ed.), *Comunicación Política*, Madrid.

16. J. DÍEZ NICOLÁS i H. SEMETKO, «Las elecciones...», p. 294.

Objectius de la recerca

El que aporta de nou aquesta recerca és que es planteja especialment la qualitat de la informació que arriba als votants a través de TVE, tenint en compte que és l'única televisió pública d'abast estatal i que és finançada parcialment amb els diners de tots els ciutadans. A més, alguns estudis han demostrat que és en condicions de tenir una influència important entre els votants¹⁷ perquè els seus informatius gaudeixen d'hegemonia entre els que es poden veure al conjunt de l'Estat espanyol en règim obert, en un país en què els estudis mostren que la gent s'informa majoritàriament a través de la televisió. A més, Díez Nicolás i Holli Semetko evidencien la importància que té la informació que fan les televisions durant la precampanya i la campanya electoral. Segons aquests dos estudiosos,¹⁸ un 19 % de l'electorat va decidir què votar durant la precampanya i la campanya de les eleccions de 1993.

D'altra banda, tal com acabem d'explicar, la informació electoral de TVE sembla tenir, *a priori*, unes característiques especials donats els condicionants polítics i legals a què s'ha de sotmetre aquesta televisió durant els períodes electorals, pel fet de ser pública. Per això, considerem que és interessant analitzar especialment la informació electoral de TVE, per a conèixer l'impacte que aquests condicionants legals i polítics tenen sobre la informació electoral. Primer caldria saber si compleixen el seu objectiu de garantir l'objectivitat i imparcialitat d'aquesta televisió pública; segon, s'hauria d'analitzar si les limitacions imposades afecten la qualitat de la informació electoral i com ho fan; tercer, considerem interessant estudiar si la informació electoral de TVE cobreix les necessitats informatives que tenen els votants, si la informació que dona durant les eleccions és suficient perquè els electors puguin votar racionalment i fins a quin punt compleix les funcions assignades als mitjans de comunicació en un règim democràtic. Però, per a trobar respostes a aquestes qüestions, ens sembla que l'anàlisi de la informació electoral a TVE-1 és insuficient. Per a comprendre realment com és la cobertura electoral de TVE, per a poder valorar els punts positius i les mancances de la informació que dona la cadena pública estatal, cal introduir elements de comparació. Per això considerem oportú analitzar també la informació electoral de les cadenes privades, Antena 3 i Tele 5, que es dona, en principi, en un marc legal igual, però amb un resultat totalment diferent del de TVE.

17. SALOMÉ BERROCAL, «Comunicación política...».

18. J. Díez Nicolás i H. Semetko (1995), «Las elecciones...», p. 298.

Metodologia

Per a estudiar la imparcialitat, la qualitat i la idoneïtat de la informació que es dona durant la campanya electoral en aquests informatius, hem aplicat dos tipus d'anàlisi: la quantitativa i la qualitativa. L'anàlisi quantitativa ens permet caracteritzar la manera que cada cadena té de cobrir la campanya electoral: minuts dedicats a la informació de la campanya, minuts dedicats a cada partit, minuts que ha parlat cada candidat, minuts que han parlat els periodistes o altres persones, nombre d'informacions sobre cada oferta electoral, etc. L'anàlisi quantitativa també ens explica com ha cobert cada cadena els candidats i partits: quantes informacions ha donat en directe, quants vídeos, quin tipus d'activitats electorals dels partits s'han cobert més i quin menys. Així mateix, hem pogut quantificar quin tipus de missatges dels candidats han destacat més les diferents cadenes i quin tipus d'informacions han estat les triades per les diferents televisions per cobrir la campanya. Totes aquestes qüestions permeten caracteritzar la manera en què aquests informatius i mitjans esmentats han cobert la campanya. L'anàlisi quantitativa ens permet mesurar, doncs, tots els elements de la informació electoral i arribar a unes primeres conclusions.

Malgrat això, ens calia també l'anàlisi qualitativa per a anar més enllà i analitzar el tractament que les diferents cadenes de televisió fan dels partits i dels líders polítics. El nostre objectiu era determinar la forma en què TVE, Antena 3 i Tele 5 van presentar cada candidat o partit a la seva audiència i si aquest tractament va ser favorable o desfavorable. El mètode que hem fet servir per a l'anàlisi qualitativa és el que es coneix com a *framing analysis*.¹⁹ Es tracta d'un mètode d'anàlisi qualitativa basat en la suposició que els periodistes han d'ordenar la gran quantitat d'informació que transmeten de tal manera que el públic pugui captar-la fàcilment. Una manera d'ordenar-la és estructurant la informació al voltant d'una idea o *frame*. Aquesta idea servirà com a element estructurador al voltant del qual s'organitzarà la notícia, i determinarà des dels titulars al *lead* passant per l'ús de les declaracions de determinats personatges i dels recursos estilístics. Així, nosaltres hem volgut aplicar aquest tipus d'anàlisi per detectar quines idees s'associen als diferents candidats durant la campanya estudiada i com és presentat cada candidat o partit al públic de televisió. Hem de dir que la *framing analysis* ens ha servit per a determinar el tracte rebut pels diferents partits i candidats per part de les cadenes de televisió: favorable, desfavorable o neutral. També aquest mètode d'anàlisi ens ha servit per a identificar les idees que els

19. Z. PAN i G. M. KOSICKI (1993), «Framing Analysis: An approach to News Discourse», *Political Communication*, vol. 10, p. 55-75. R. M. ENTMAN (1993), «Framing: Toward clarification of a fractured paradigm», *Journal of Communication*, 41(4), p. 6-27. T. GITLIN (1980), *The whole world is watching: mass media in the making an unmaking of the new left*, Berkeley, University of California Press.

diversos periodistes han associat als partits i candidats. Cada una d'aquestes idees s'ha codificat i s'ha quantificat per arribar a conclusions.

Tant per l'anàlisi qualitativa com per la quantitativa, el nostre univers són totes les informacions de la campanya electoral de les eleccions generals de 1996 emeses en l'informatiu del vespre de TVE, *Telediario*, en el d'Antena 3, *Noticias 2*, i en el de Tele 5, *Las Noticias*. Són un total d'onze dies analitzats, ja que els caps de setmana van ser descartats de l'estudi, perquè no totes les cadenes hi feien informatius i la durada dels que s'emetien era molt diferent. Només queda per dir aquí que la campanya electoral de les eleccions generals va començar el 16 de febrer i va acabar l'1 de març de 1996.

D'altra banda, per a poder contestar a la tercera qüestió, és a dir, conèixer si la informació de TVE és adient perquè els ciutadans que van a votar puguin prendre una decisió racional, calia preguntar-se primer quina és la informació que els mitjans de comunicació haurien de donar en una societat democràtica durant la campanya electoral. Davant la manca de consens entre els periodistes espanyols sobre aquesta qüestió i donada l'escassa bibliografia espanyola sobre el tema, vam considerar oportú prendre com a referència el llibre de Jay C. Blumler²⁰ sobre les primeres eleccions al Parlament Europeu, on se centra específicament en els serveis que els mitjans de comunicació democràtics han de donar durant la campanya electoral. Les teories de Blumler ens han servit per a elaborar una llista de les funcions que han de fer els mitjans de comunicació en una societat democràtica durant la campanya electoral. Aquesta llista va ser contrastada amb l'opinió de destacats periodistes de Barcelona i Madrid, entrevistats per a aquest treball.²¹ El nostre objectiu era tractar d'establir un model acceptat majoritàriament pels periodistes sobre les funcions que ha de fer la premsa democràtica durant el període electoral i utilitzar-lo com a paràmetre per avaluar la tasca feta pels periodistes de TVE, Antena 3 i Tele 5. Només així ens semblava possible establir una comparació entre els principis periodístics que els professionals diuen que segueixen i la seva posada en pràctica. Així doncs, les funcions que creiem que els mitjans d'informació han de fer durant la campanya electoral són les següents:

20. J. G. BLUMLER (1983), *Communicating to Voters. Television in the first European Parliamentary Elections*, Londres, SAGE Publications.

21. L. BASSETS, director-adjunt d'*El País*; J. L. CEBRIÁN, conseller delegat del mateix diari; I. GABILONDO, periodista de ràdio, Cadena SER; R. GIMÉNEZ, defensor del lector, *La Vanguardia*; J. R. GONZÁLEZ CABEZAS, director adjunt de *La Vanguardia*; L. MARIÑAS, cap d'informatius de Tele 5 durant les eleccions de 1996; J. J. NAVARRO ARISA, sots-director d'*El Mundo* el 1996; P. PIQUERAS, presentador i editor d'informatius d'Antena 3, i M. A. SACALUGA, sots-director d'informatius de TVE el 1996.

1. Informar.
2. Mobilitzar l'electorat, tot activant el seu interès i incentivant la seva participació en el procés polític.
3. Formar opinió: els mitjans de comunicació han d'ajudar la gent perquè pugui passar de tenir «preopinions» (sentiments) a opinions reals.
4. Vigilar els polítics i els partits: analitzar el que fan bé i malament, analitzar els seus programes i les seves promeses electorals i explicar com afectaran els ciutadans si entren en vigor.
5. Estudiar si els partits i polítics que ja han estat al poder han complert els seus programes i promeses i com ho han fet.
6. Donar veu als ciutadans tot convertint-se en un fòrum o plataforma on els representants de diversos punts de vista, inclosos els partits establerts i els que estan més enllà de l'arc parlamentari, puguin manifestar-se i debatre les seves posicions.
7. Participar en l'establiment de l'agenda política, ja que, si és determinada només pels partits, aquests sempre triaran centrar-se en aquells temes que els siguin més favorables electoralment.
8. Respectar l'audiència, tot defensant la independència dels mitjans, la seva integritat i la seva capacitat per a funcionar democràticament.

Finalment, quan parla de les funcions dels mitjans Blumler no descarta una novena funció, la d'entretenir, ja que considera que les eleccions són notícies que tenen elements de l'esport competitiu, d'actuació i d'exhibició de personalitats i pensa que la gran atenció i espai que hi dediquen els mitjans (inclòs l'espectacle) serveix per a incentivar l'interès i la participació de la gent en el procés electoral.

Resultats

La campanya a TVE

Com a conseqüència de la normativa imposada pel Consell d'Administració de RTVE durant la campanya electoral, l'informatiu del vespre de TVE-1, el *Telediario 2* (TD2), sempre va donar preferència al PSOE en l'ordre d'aparició de les informacions de la campanya. Així mateix, aquest programa va atorgar més minuts d'informació als partits amb més escons i menys als partits petits –en aquest cas, dits nacionalistes–, segons es veu a la taula 1. En el TD2 no es va informar d'alguns partits parlamentaris que van rebre el temps que els corresponia en altres programes informatius.

Taula 1. Percentatge del temps d'informació atorgat a cada un dels diferents partits pel TD2 de TVE a la campanya electoral del 1996, en comparació amb el percentatge de vots i els escons aconseguits per aquests partits a les eleccions generals de 1993.

PARTITS PARLAMENTARIS	RESULTATS ELECCIONS 1993	NOMBRE D'ESCONS	ORDRE D'APARICIÓ AL TD2	% DE MINUTS A L'ESPAI ELECTORAL DEL TD2
PSOE	38,6	159	1	28,7
PP	34,8	141	2	26,4
Izquierda Unida	9,5	18	3	15,4
CIU	4,9	17	4	11,3
PNB	1,2	5	5	10,3
CC	0,8	4	6	9,6
HB	0,8	2	-	-
ERC	0,8	1	-	-
PAR	0,6	1	-	-
EA	0,5	1	-	-
Unión Valenciana	0,5	1	-	-

Dels tres programes informatius estudiats, el d'Antena 3 va ser el que va dedicar menys temps a la informació electoral. En canvi, el TD2 de TVE va ser el que en va donar més, segons mostra la taula 2.

Taula 2. Temps dedicat a la informació electoral pels informatius del vespre.

ELECCIONS GENERALS / MARÇ 1996	
Antena 3 Noticias 2	1 hora 11 minuts
Las Noticias 2 (Tele 5)	1 hora 45 minuts
Telediario 2 (TVE 1)	2 hores 8 minuts

El TD2 de TVE-1 va ser el programa informatiu que va dedicar més temps a la informació del partit del govern, PSOE, i del seu president, Felipe González, però el segon líder que va rebre més atenció va ser el cap de l'oposició, el líder del PP, José M. Aznar. En canvi, Tele 5 va ser qui va dedicar més temps a Aznar i al PP i, en segon lloc, a González. Antena 3 va dedicar tant de temps al president del govern com al cap de l'oposició. En general, totes les cadenes van donar més temps als líders dels partits més votats i menys als dels menys votats, segons es veu a la taula 3.

Taula 3. Comparació del temps (en minuts i segons) dedicat als diferents partits pels informatius del vespre de TVE, Antena 3 i Tele 5.

ELECCIONS GENERALS / MARÇ 1996			
Partits	Telediario 2 (TVE)	Antena3 Noticias 2	Las Noticias (TL5)
PSOE	36 min 3 s	26 min 8 s	34 min 32 s
PP	33 min 8 s	26 min 21 s	37 min 4 s
IU	19 min 28 s	14 min	18 min 46 s
CiU	14 min 17 s	1 min 53 s	8 min 6 s
PNB	13 min 1 s	-	4 min 13 s
CC	12 min 3 s	30 s	-
ERC	-	15 s	16 s
HB	-	10 s	-
Nacionalistes bascos en general	-	1 min 23 s	2 min 25 s

El TD2 de TVE va basar la informació de la seva campanya electoral en connexions en directe y en vídeos. Les connexions en directe van ser per a informar des dels llocs on els tres partits més grans, PSOE, PP i IU, celebraven mítings. Quan diem vídeos volem dir notícies composades d'imatges editades, acompanyades d'*off*, so ambiental o declaracions dels polítics. TVE va informar del PSOE amb tantes connexions en directe com vídeos. En canvi, del PP i d'IU en va informar més en connexions en directe, tal com mostra la taula 4. Els partits dits nacionalistes gairebé no van merèixer connexions en directe.

Taula 4. Format de les informacions electorals del TD2 i nombre de notícies, per partits.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TVE / CAMPANYA 1996		
Partits que surten al Telediario 2	directes	vídeos
PSOE	7	8
PP	11	4
IU	11	4
CiU	4	11
PNB	1	14
CC	-	15
TOTAL CAMPANYA	34	56

A l'hora de cobrir la campanya dels tres grans partits, PSOE, PP i IU, el TD2 de TVE només informava dels mítings que feien, però pràcticament mai informava d'altres de les seves activitats, com mostra la taula 5. En canvi, mostrava la campanya dels partits nacionalistes en els seus aspectes més variats, segons es veu a la taula 6. Fora d'aquestes informacions de les activitats dels partits durant la campanya, l'informatiu del vespre de TVE, el TD2, no donava cap altra informació de la campanya electoral.

Taula 5. Tipus de cobertura dels tres partits més grans per nombre de notícies.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TVE / CAMPANYA 1996		
Candidats	Mitings	Altres activitats
F. GONZÁLEZ	13	2
J. M. AZNAR	14	1
J. ANGUITA	12	3

Taula 6. Activitats de les campanyes electorals dels partit nacionalistes cobertes pel TD2 de TVE per nombre de notícies.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TVE / CAMPANYA 1996						
Partits	Mitings	Conferència de premsa	Visita als mercats	Reunions amb empresaris	Reunions amb sindicats	Altres
CiU	5	1	2	2	1	4
PNB	4	2	1	2	1	5
CC	8	-	-	2	2	3

La campanya a Antena 3

En la seva hora i 11 minuts d'informació electoral, Antena 3 *Notícies 2* va emetre 42 vídeos i va fer 23 connexions en directe sobre la campanya electoral de 1996. Segons es pot veure a la taula 7, el partit del qual es van emetre més notícies va ser el PP (20), seguit del PSOE (14) i Izquierda Unida (9). En canvi, en temps, aquest informatiu va dedicar tants minuts al partit del govern com al primer de l'oposició (uns 26 minuts). D'altra banda, la campanya dels tres principals partits va ser coberta en vídeos i directes a parts iguals.

Taula 7. Característiques de la cobertura de la campanya electoral per part de Antena 3 *Notícies 2*.

INFORMACIÓ ELECTORAL D'ANTENA 3 / CAMPANYA 1996					
PARTITS	Nombre de notícies (format directe)	Nombre de notícies (format vídeo)	Nombre Total de notícies del partit	Total de minuts dedicats	Acudits i comentaris
PP	10	10	20	26 min 21 s	
PSOE	7	7	14	26 min 8 s	
IU	5	4	9	14 min	
CiU	1	1	2	1 min 53 s	
PNB,HB,EA	-	1	1	1 min 23 s	
CC	-	1	1	30 s	
ERC	-	1	1	15 s	
HB	-	1	1	10 s	
TOTAL					6*

(*) Cada un d'aquests sol incloure referències a més d'un partit.

Les 42 informacions emeses en el que anomenem format de vídeo van ser molt variades i, fins i tot, les podem agrupar en vuit grans grups, tal com veiem a la taula 8.

Taula 8. Temes tractats per Antena 3 en els 42 vídeos produïts per cobrir la campanya electoral del 1996.

INFORMACIÓ ELECTORAL D'ANTENA 3 / CAMPANYA 1996	
Temes tractats en 42 vídeos	Nombre de vídeos en què era el tema ppal.
Activitats i missatges de campanya	18
Anècdotes de campanya	8
Programes i estratègies dels partits	6
Resultats d'enquestes	4
Polèmica sobre vídeos de propaganda	2
Qui dona suport als partits	2
Què passarà segons qui guanyi	1
Manca de debats electorals	1

La cobertura informativa de Tele 5

De la seva banda, l'informatiu del vespre de Tele 5 va emetre, en un total de 1 hora i 45 minuts d'informació electoral, 26 connexions en directe, 31 vídeos, 5 acudits animats electrònicament i 4 comentaris polítics a càrrec d'un comentarista fix (taula 9). Com a l'altra cadena privada, els vídeos amb informació de la campanya van ser molt variats, com mostra la taula 10. D'altra banda, Aznar va ser el que va tenir més temps (37 minuts, 4 segons), seguit de Felipe González i Anguita (taula 11).

Taula 9. Formats de Las Noticias de Tele 5 en la seva campanya electoral de 1996.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TELE 5 / CAMPANYA 1996			
Directes	Vídeos	Acudits	Comentarista fix
26	31	5	4

Taula 10. Temes tractats per Tele 5 en els 31 vídeos realitzats per a donar informació de la campanya electoral del 1996.

INFORMACIÓ ELECTORAL TELE 5 / CAMPANYA 1996	
Temes tractats en 31 vídeos	Nombre de vídeos en què era el tema ppal.
Activitats i missatges de campanya	14
Programes i estratègia dels partits	5
Resultats d'enquestes	3
Anècdotes de campanya	3
Polèmica sobre vídeos de propaganda	3
Qui dóna suport als partits	2
Manca de debats electorals	1

Taula 11. Durada de les declaracions de persones que sortien a Las Noticias de Tele 5.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TELE 5 / CAMPANYA 1996					
Aznar	González	Anguita	Altres polítics	Artistes	Altres
37 min 4 s	34 min 32 s	18 min 46 s	5 min	2 min 30 s	30 s

Finalment, recordem aquí que, com ja hem dit, hem utilitzat la *framing analysis* per identificar quines idees els periodistes de les tres cadenes de televisió estudiades van associar als diferents candidats durant la campanya. No hem considerat la notícia sencera sinó que l'hem dividida en parts, segons les idees que s'hi expressen. Hem quantificat cada una d'aquestes idees com una referència i només hem tingut en compte aquelles que qualifiquen d'alguna manera el líder polític o el seu partit. També hem quantificat les referències segons que hagin estat neutrals, favorables o desfavorables als candidats.

Resultats de la *Framing Analysis*

Com veiem en la taula 12, totes les referències que els periodistes de TVE fan dels partits i els candidats en aquesta campanya són neutres o favorables. El partit i el candidat del partit del govern, el PSOE, és el que va tenir més mencions favorables a TVE, seguit del líder del PP i de l'oposició. En canvi, la majoria de les mencions a Izquierda Unida van ser neutres. Felipe era associat a la idea de líder carismàtic, progressista, liberal i tolerant, que té el suport dels artistes i intel·lectuals del país. Aquest suport també el tenia Aznar segons els periodistes de TVE, que, a més, associaven el líder de l'oposició a la idea de possible guanyador i d'un suport creixent.

Taula 12. Nombre de referències fetes pels reporters de TVE que van resultar neutres, desfavorables o favorables per als candidats i partits.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TVE / CAMPANYA 1996			
Partit	Mencions neutres	Mencions favorables	Mencions desfavorables
PSOE	5	13	-
PP	7	10	-
IU	7	4	-
CiU	11	-	-
PNB	8	1	-
CC	10	1	-

A Tele 5, la majoria de mencions a Aznar i al PP van ser neutres o favorables. En canvi, l'informatiu vespre d'aquesta cadena va fer tantes mencions favorables com desfavorables a Felipe González, segons mostra la taula 13. Per a Tele 5, Felipe era el candidat cansat i gastat i, en canvi, Aznar era tractat de virtual guanyador.

Taula 13. Nombre de referències fetes pels reporters de Tele 5 que van resultar neutres, desfavorables o favorables per als candidats i partits.

INFORMACIÓ ELECTORAL DE TELE 5 / CAMPANYA 1996			
Partit	Mencions neutres	Mencions favorables	Mencions desfavorables
PSOE	16	11	11
PP	20	11	1
IU	16	4	1
CiU	4	-	2
PNV	-	-	1
HB	2	-	1

Finalment, Antena 3 és la cadena que en el seu informatiu del vespre més mencions favorables va fer al PP i a Aznar (32), fet que crida l'atenció si ho comparem amb les mencions favorables que va rebre Felipe González (9). L'ex president i el seu partit van rebre 13 mencions desfavorables i 24 de neutres. Mentre que el PP i Aznar només 4 de desfavorables i 16 de neutres, com mostra la taula 14.

Taula 14. Tractament de partits i candidats a Antena 3 Noticias 2, segons els comentaris dels periodistes als que s'ha aplicat la framing analysis.

INFORMACIÓ ELECTORAL D'ANTENA 3 / CAMPANYA 1996			
Partit	Mencions neutres	Mencions favorables	Mencions desfavorables
PP	16	32	4
PSOE	24	9	13
IU	18	6	1
CiU	4	-	1
PNV	3	2	-
HB	1	-	-
CC	1	-	-

Les idees associades pels periodistes d'Antena 3 a Felipe González estaven relacionades amb el concepte del perdedor i, en canvi, Aznar i el seu partit eren relacionats amb la idea de victòria.

Conclusió

Analitzats els informatius emesos per TVE, Antena 3 i Tele 5 i comparada la seva tasca amb el model ideal d'informació electoral que hem elaborat, creiem que estem en disposició d'afirmar que es confirma la primera de les nostres hipòtesis: la regulació electoral limita la feina i les decisions professionals dels periodistes de TVE i els impedeix de realitzar la majoria de les funcions pròpies dels mitjans de comunicació en una democràcia. Els periodistes de TVE poden informar de la campanya, però només per a canalitzar els missatges electorals decidits pels partits i fer-los arribar al públic. L'agenda electoral a TVE l'estableixen els partits –que poden accedir directament a l'audiència a través de les emissions en directe– posant només a discussió pública els temes que els interessin o beneficien. La participació dels professionals de TVE en aquest procés és mínima, només com a transmissors, i la cadena no informa dels problemes presents o futurs del país, ni parla de les forces que poden reconduir-los. En la majoria dels casos, els periodistes són mediadors «asèptics» que no poden analitzar els programes ni les propostes dels partits, ni examinar la tasca feta pels polítics que es presenten a reelecció. Tot i ser una televisió pública, TVE no ha donat veu als ciutadans per a expressar un ampli ventall d'opinions durant la campanya, i només els partits més poderosos –per vots o per influència política– han pogut accedir a la informació electoral del TD2. D'aquesta manera, TVE contribueix a perpetuar l'actual sistema de repartiment de poder. Malgrat estar en contra d'aquesta manera de cobrir la campanya electoral, els periodistes de TVE obliden el dret dels ciutadans a tenir una informació completa, veraç i honesta i no defen-

sen la integritat, independència i capacitat per a funcionar democràticament de la televisió pública.

D'altra banda, l'anàlisi de la cobertura electoral feta per les televisions privades demostra que, sense les limitacions de TVE, els periodistes produeixen una gran diversitat d'informacions electorals i poden treballar tenint en compte els interessos de l'audiència. Tant Antena 3 com Tele 5 han informat dels missatges engegats pels partits als electors –a través dels directes–, també pràcticament sense mediatització, però alhora s'han preocupat de fer arribar al públic aquells temes que han considerat interessants per als votants. Han realitzat una bona part de les funcions democràtiques de la premsa, encara que, de vegades, s'hagin quedat a mig camí a causa de les limitacions de la televisió o de la seva pròpia incapacitat. Els informatius de les dues cadenes privades han mirat d'analitzar els programes i les promeses electorals dels partits, han examinat la tasca feta pels candidats que es presentaven a la reelecció i han participat en l'establiment de l'agenda per explicar a les seves audiències què està en joc en el món polític i social i quines són les perspectives per al futur. Tant Antena 3 com Tele 5 han fracassat a l'hora de convertir-se en plataformes per a la lliure expressió de punts de vista i opinions. En aquest sentit, el seu comportament ha estat hegemònic, donant veu només als partits consolidats, beneficiant les opcions polítiques que ja tenen el poder i marginant, en part, els grups parlamentaris petits i totalment els extraparlamentaris i els ciutadans. Finalment, l'interès de les cadenes privades per captar i mantenir l'audiència ha perjudicat els continguts, que tendeixen a ser superficials perquè l'objectiu és l'entreteniment i l'espectacle. Així doncs, han emès vídeos sense cap utilitat per als electors amb l'únic propòsit de divertir l'audiència i atreure la seva atenció per raons comercials (vídeo sobre les mans d'Aznar, els peus de González, els telèfons mòbils dels periodistes). Malgrat tot, algunes d'aquestes notícies electorals per a entretenir han estat interessants perquè han mostrat aspectes poc coneguts dels candidats i de les seves famílies (vídeo de les dones dels candidats, vídeo sobre el comportament simpàtic d'Aznar quan està en família).

Amb els raonaments que acabem d'exposar també aportem evidència que la tercera de les nostres hipòtesis es compleix: les televisions privades que donen llibertat d'actuació als seus periodistes poden complir les funcions democràtiques de la premsa millor que les televisions públiques, sotmeses a normes per a assegurar l'accés equilibrat dels partits parlamentaris als informatius. Malgrat això, a les empreses privades la informació electoral és limitada per la competència comercial i la necessitat constant de mantenir l'audiència i de superar la competència. Això fa que la llibertat, que teòricament tenen, no s'aprofiti bé.

La nostra segona hipòtesi també se sustenta, encara que hem de fer algunes precisions. Com hem dit, els acords del Consell d'Administració

de TVE, que limiten l'accés de certs partits polítics als informatius de la cadena pública, perpetuen el repartiment del poder entre els partits dominants (PP, PSOE, IU, CiU, PNB, CC). Aquesta decisió margina la resta d'opcions parlamentàries i extraparlamentàries i les deixa sense legitimitat pública. D'altra banda, les regulacions que afecten TVE no asseguren la seva imparcialitat i equitat durant la campanya. Segons hem intentat demostrar amb els nostres mètodes d'anàlisi, és possible tractar més favorablement un candidat que l'altre a TVE, respectant estrictament els temps acordats pel Consell d'Administració. Hem vist també que Felipe González, que llavors era el president del govern, va rebre més referències favorables que Aznar i que Anguita, per exemple, alhora que les idees favorables associades al candidat socialista van ser més eficaçment organitzades i transmeses a l'audiència. A TVE, la informació del partit del govern i de Felipe González va ser sempre la que va anar primer, la que va obtenir més minuts, la que va gaudir de més referències favorables i a la qual els periodistes de TVE van associar més idees positives. Aquestes notícies van ser també en general les més eficaçment organitzades per a la seva transmissió. Però aquest tractament favorable al PSOE va anar seguit molt de prop pel tractament favorable al candidat del PP, el primer partit de l'oposició, i, de fet, TVE no va incloure mai a les seves informacions referències negatives a cap dels candidats dels partits parlamentaris. Com acabem de dir, els acords sobre la informació electoral pactats entre els partits parlamentaris no asseguren la imparcialitat informativa i que tots els partits siguin tractats equitativament a TVE.

Si a TVE el candidat tractat més favorablement –en temps i en presentació– va ser Felipe González, a les privades el polític millor tractat va ser el candidat del PP. A més, el tractament favorable al PP de la informació de Tele 5 i d'Antena 3 contrasta vivament amb el tractament desfavorable d'aquestes cadenes al PSOE. A Tele 5, les referències al PP van ser majoritàriament neutres o favorables, la informació sobre aquest partit és la que va disposar de més minuts i les idees associades al seu candidat a president del Govern, José M. Aznar, van ser les més positives. Els periodistes de Tele 5 van presentar Aznar com a guanyador de les eleccions, com un home afable i un polític eficient. En canvi, Felipe González va ser presentat com un polític gastat per la lluita política i el perdedor de les eleccions, víctima de la seva pròpia incapacitat per a redreçar el seu govern. Tele 5 va dedicar menys minuts a González que a Aznar durant la campanya i va fer deu vegades més mencions desfavorables als socialistes que a qualsevol altre partit.

A Antena 3, els socialistes encara van sortir més malparats. Aquesta cadena va donar més notícies sobre el PP que sobre el PSOE, tot i que va dedicar el mateix nombre de minuts a tots dos partits. També va informar gairebé sempre primer del PP que dels altres partits i va fer gairebé

quatre vegades més referències favorables al PP que al PSOE. Antena 3 va associar habitualment el tema de la derrota a Felipe González, mentre que Aznar anava lligat a la idea del triomf. En canvi, a les televisions privades el tractament de la resta de partits va ser, sobretot, neutral. Ara bé, cal recordar la marginació dels partits nacionalistes o regionalistes en aquests mitjans privats. En no haver-hi cap norma o acord que obligués a introduir-los a la informació de la campanya electoral, les televisions privades pràcticament no en van parlar .

Ja fos a causa de les circumstàncies polítiques, les rutines professionals o a una voluntat intencionada, l'evidència sembla demostrar que la televisió privada i el lliure mercat no asseguren tampoc la imparcialitat i equitat de les informacions. Però, si tampoc la regulació garanteix una informació imparcial i completa, potser cal mirar en altres direccions: una possible via podria ser la de l'autoconscienciació dels periodistes sobre les seves responsabilitats socials i sobre el caràcter de servei públic que té la informació. Això podria portar a un major compromís dels periodistes amb la societat democràtica i les funcions que hi han de complir. De la seva banda, els ciutadans i les organitzacions cíviques haurien d'exigir als mitjans de comunicació una actuació que es correspongui amb la seva condició d'instruments per a la realització del dret a la informació de la societat.